

***บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ตามนโยบายปทุมธานีโมเดล : กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี***

**The role of village headmen and sub-district headmen in preventing and solving drug
problems according to the Pathum Thani Model Policy : A case study of Sam Khok District,
Pathum Thani Province**

ภาณุพงศ์ นพรัตน์**

Panupong Nopparat

6614832056@ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการจะศึกษา บทบาทหน้าที่ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทและการดำเนินงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านให้ดียิ่งขึ้น โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ผ่านการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง แบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบไปด้วย กำนัน จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน บุคคลในครอบครัวของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน รวมเป็น 10 คน โดยผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล ประเด็นต่อมาคือปัญหาและอุปสรรคตามนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปทุมธานีโมเดล ที่พบโดยส่วนมากจะเป็นปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านความร่วมมือจากประชาชน ปัญหาด้านข้อจำกัดทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล อุปกรณ์ บุคคล โดยผู้สัมภาษณ์ได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ การให้ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์และชี้แจงข้อเท็จจริงแก่ครอบครัว การเสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัด โดยจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้มีข้อเสนอแนะคือ การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างสม่ำเสมอ การสร้างระบบฐานข้อมูลยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน ตำบล ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ลดภารกิจแทรกซ้อน

คำสำคัญ : กำนัน ; ผู้ใหญ่บ้าน ; ยาเสพติด

Keywords : Sub-district headman ; Village headman ; Drug

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

**นักศึกษาลูกสตรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดมาอย่างยาวนาน นับว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่เรื้อรังมาอย่างยาวนาน ถือเป็นวาระเร่งด่วนของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายในการดำเนินการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเข้มข้น เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นสารตั้งต้นของการเกิดปัญหาในด้านสังคม อาทิ เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การก่อเหตุอาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสังคม ในด้านเศรษฐกิจต้องสูญเสียแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจชะลอตัว ความไม่เชื่อมั่นในการลงทุนของกลุ่มทุนต่างประเทศ โดยแรกเริ่มยาเสพติดมักนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มผู้ใช้แรงงานเมื่อเสพเข้าไปแล้วจะออกฤทธิ์กระตุ้นประสาททำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่า สามารถทำงานได้ตลอดเวลา สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันพบว่ายาเสพติดเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สื่อสังคมออนไลน์โซเชียลมีเดีย ปรับเปลี่ยน ลักษณะบรรจุกัณฑ์ ให้มีความสวยงาม น่ารักประหลาด เหมือนลูกอม ขนม เพื่อง่ายต่อการเข้าถึงของกลุ่มเด็กและเยาวชน ในด้านของการปราบปรามเจ้าหน้าที่ได้มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด แต่ก็ไม่สามารถทำให้การกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง กลับทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วยประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นฐานการผลิตยาเสพติด ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่มีแนวชายแดนที่ยาวจากภาคเหนือลงมาถึงภาคตะวันตกเอื้ออำนวยต่อการลักลอบนำเข้ายาเสพติด ชายแดนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน่านน้ำที่เป็นพรมแดน ช่องทางธรรมชาติ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการตรวจจับ สกัดกั้น ของหน่วยงานความมั่นคงมีศักยภาพลดลง ประเทศไทยจึงเป็นเป้าหมายหลักในการลักลอบนำเข้ายาเสพติดและเป็นศูนย์กลางในการลำเลียงยาเสพติดไปยังประเทศปลายทาง รัฐบาลจึงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะแก้ไขและลดความรุนแรงของปัญหายาเสพติด ซึ่งในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2567 กำหนดให้ปัญหายาเสพติดต้องได้รับการแก้ไขอย่างเด็ดขาดและครบวงจรโดยเริ่มจากการตัดวงจรการผลิตและการจำหน่าย ด้วยการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การสกัดกั้นและควบคุมการลักลอบนำเข้า ตลอดจนการตัดเส้นทาง การลำเลียงยาเสพติด รวมถึงการปราบปรามและยึดทรัพย์สินของผู้ค้ายาเสพติดอย่างจริงจัง ในส่วนของผู้เสพ จะมีการค้นหาในชุมชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการรักษา การบำบัดฟื้นฟู การฝึกอาชีพ การศึกษา และการสร้างโอกาสทางสังคม พร้อมทั้งมีระบบติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดอีกทั้งหมดนี้เพื่อคืนคนดีและคนคุณภาพกลับสู่สังคม สร้างความปลอดภัย ความมั่นคง และความสงบสุขให้แก่ประชาชนโดยรวม

ในระดับหมู่บ้านชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญในการแก้ปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการสร้างการรับรู้โทษภัยของยาเสพติด การตระหนักถึงความสำคัญผลกระทบต่อการครอบครัวยุคใหม่ ผ่านภาคีเครือข่ายชุมชนที่มีผู้นำชุมชนได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ขับเคลื่อนภารกิจให้สำเร็จลุล่วง กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคลากรที่สำคัญในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 มาตรา 27 ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตนเอง และมีอำนาจหน้าที่อำนวยความสะดวกและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน นอกจากนี้ในบริบทเชิงพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดูแลทุกข์สุขของประชาชน การแก้ไขปัญหาคาใจเดือดร้อน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ตลอดจนนโยบายของภาครัฐมาขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นกลไกหลักสู่ความสำเร็จ ด้วยตำแหน่งที่มีความใกล้ชิดชาวบ้านและได้รับความไว้วางใจนำไปสู่แหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการดำเนินการจากปัญหายาเสพติดที่เป็นวาระแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีจึงมีข้อสั่งการในการประชุมคณะกรรมการติดตาม เร่งรัดการดำเนินงานป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2567 ได้สั่งการให้นำโมเดลต้นแบบ

การแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดน่าน และจังหวัดร้อยเอ็ด ไปขยายผลเพื่อสร้างพื้นที่ต้นแบบเพิ่มเติมในจังหวัดปทุมธานี โดยดำเนินการเชิงรุกเริ่มตั้งแต่หมู่บ้านชุมชนในการค้นหาผู้เสพสารเสพติด ผู้ติดสารเสพติด เพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา และดำเนินมาตรการเด็ดขาดกับผู้ค้ารายย่อยและรายใหญ่ โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการร่วมกันดำเนินการ ทั้งในด้านการป้องกัน การปราบปราม การบำบัดรักษา การติดตามดูแลช่วยเหลือ และการสร้างความยั่งยืนในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานี เป็น 1 ใน 10 จังหวัดที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่เป้าหมายต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้ประชาชนมีความสุข พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ด้วยจังหวัดปทุมธานีมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งยังมีเขตอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย โรงเรียน หมู่บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ และแหล่งชุมชนอื่นที่เป็นแหล่งรวมผู้คนจากพื้นที่อื่น ซึ่งอาจเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมด้านยาเสพติด ที่ผ่านมามีรายงานว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งหลบซ่อนตัวของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและเป็นที่พักยาเสพติดก่อนนำกระจายสู่ภูมิภาคอื่นในประเทศ ภายใต้ยุทธการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปทุมธานีโมเดล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของภัยจากยาเสพติด การแก้ปัญหาต้องแก้ไขในระดับรากฐานโดยมุ่งให้ความสำคัญในระดับครอบครัว ชุมชน โดยกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล กรณีศึกษา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์ต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติในโอกาสต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้วิธีวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานวิจัย คู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ หนังสือสั่งการต่างๆ เอกสารทางของราชการที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหาและอุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหา ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดไปปฏิบัติ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2. การวิจัยสนาม (Field Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนด วันนัดหมายวันสัมภาษณ์โดยแจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาต ผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างจะประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ได้แก่ กำนัน จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน และบุคคลใน

ครอบครัวของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นการใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงการ หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ อันมีลักษณะของการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ และไม่ว่าจะสัมภาษณ์บุคคลใดก็จะใช้ชุดคำถามสัมภาษณ์อย่างเดียวกันทั้งหมด ในการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยผู้สัมภาษณ์กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ และแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้า และในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงที่ซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึก ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ซึ่งวิธีการเก็บข้อมูลจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยบุคคลอื่น เช่น หนังสือทั่วไป งานวิจัย เอกสารของทางราชการ เป็นต้น และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยผู้ที่วิจัยทำการสัมภาษณ์ตามคำถามที่ได้กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์เท่านั้น และในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการโดยการ 1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละบุคคล 3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารโดยแยกตามประเด็น เช่น ท่านมีบทบาทอย่างไร ในการนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพุ่มธานีโมเดลไปปฏิบัติ ในการนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพุ่มธานีโมเดลไปปฏิบัติท่านพบปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพุ่มธานีโมเดล มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร มีข้อเสนอแนะอย่างไร ก่อนที่จะนำข้อมูลไปวิเคราะห์ และ 4. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการวิจัยบทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดพุ่มธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายพุ่มธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

พบว่า นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญที่รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยให้ความสำคัญ โดยได้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอ (ศป.ปส.อ.) ขึ้นในทุกอำเภอทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานแผนงาน นโยบาย และมาตรการในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ และมีกำนันทุกตำบลทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำศูนย์ ในลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ดังกล่าว จะรับนโยบายจากศูนย์อำนาจการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงมหาดไทย (ศอ.ปส.มท.) ผ่านมาทางศูนย์อำนาจการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดกรมการปกครอง (ศอ.ปส.ปค.)

และศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับจังหวัด ก่อนจะถ่ายทอดนโยบายสู่ระดับอำเภอและตำบลตามลำดับ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอสามโคก ดำเนินการตามขอบเขตและบทบาทหน้าที่ที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) รวมถึงคำสั่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและเร่งรัดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยมีภารกิจหลักที่สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

1) การจัดทำแผนและการดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์ฯ ทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติและสนับสนุนการดำเนินงานในระดับตำบลและหมู่บ้าน เช่น การจัดเวทีประชาคม การให้ความรู้แก่ประชาชน การตั้งด่านตรวจชุมชนเพื่อควบคุมพื้นที่ และการรณรงค์ผ่านสื่อสารมวลชนหรือกิจกรรมชุมชนต่างๆ เพื่อลดการเสพและการค้ายาเสพติด

2) การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงานมีบทบาทในการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานความมั่นคง เช่น สถานีตำรวจภูธร และฝ่ายปกครอง เพื่อรวมพลังบูรณาการการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาผู้ติดยา

3) การติดตาม ประเมิน และรายงานผลมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การรายงานจำนวนผู้เข้ารับการรักษา การติดตามกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการทางกฎหมายอย่างรวดเร็วและแม่นยำ

ในส่วนของนโยบายระดับชาติ จากการประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการ ป.ป.ส.) ครั้งที่ 2/2567 เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2567 นายกรัฐมนตรีในฐานะประธานฯ ได้มีคำสั่งให้ขยายผลโมเดลต้นแบบการแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดน่านและร้อยเอ็ด ไปยัง 10 จังหวัดในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งรวมถึงจังหวัดปทุมธานีด้วย เพื่อสร้างความสุขและความปลอดภัยในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานีได้ดำเนินโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้นโยบาย “ปทุมธานีโมเดล” โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ตามอำนาจตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 เพื่อขับเคลื่อนมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในระดับตำบล อำเภอสามโคกได้แต่งตั้งชุดปฏิบัติการประจำตำบล เพื่อขับเคลื่อนนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีปลัดอำเภอ เป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรสามโคก เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอสามโคก เป็นชุดปฏิบัติการ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ 1) การออกลาดตระเวน ตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดในชุมชน พื้นที่เสี่ยงและกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการ Re X-ray ตรวจสารเสพติด ในกลุ่มอายุ 12-65 ปี เพื่อคัดกรองกลุ่มผู้เสพยาเสพติดและนำสู่กระบวนการบำบัดรักษาที่เหมาะสมแต่ละระดับ 2) บูรณาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยนำผู้มีอาการทางจิตเวชจากยาเสพติด ผู้เสพ ผู้ถูกคุมประพฤติ และผู้ได้รับการพักโทษในคดียาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ

2. ปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านความร่วมมือจากประชาชน ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินนโยบาย ส่งผลให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อมาตรการตรวจสอบเสพติด โดยเฉพาะเมื่อผู้ถูกสงสัยเป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิด ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านหรือปฏิเสธการให้ความร่วมมือ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานในระดับพื้นที่

2.2 ปัญหาด้านข้อจำกัดทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชน การตรวจสอบเสพติดไม่สามารถดำเนินการได้หากผู้ถูกตรวจไม่ยินยอม หรือในกรณีของเยาวชนซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนดำเนินการ ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงและจำกัดศักยภาพในการป้องกันปัญหาอย่างทันท่วงที

2.3 ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและอุปกรณ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่และจำนวนกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เครื่องมือสื่อสาร เสื้อเกราะ และอุปกรณ์ป้องกันตัว เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการติดตาม เฝ้าระวัง และสร้างความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่

2.4 ปัญหาภารกิจซ้ำซ้อนของผู้นำชุมชน กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องรับผิดชอบภารกิจจากหลายหน่วยงาน ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาและทรัพยากรในการลงพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กระบวนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขาดความสม่ำเสมอ

3.แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

3.1 การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสร้างความตระหนักแก่ประชาชนผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เช่น การใช้ระบบเสียงตามสาย การสื่อสารผ่านกลุ่มสังคมออนไลน์ของชุมชนหรือหมู่บ้าน (เช่น กลุ่มไลน์) และการจัดประชุมหมู่บ้านเป็นระยะ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการอธิบายวัตถุประสงค์เป้าหมาย และประโยชน์ของนโยบาย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.2 การสร้างความสมัครใจและความร่วมมือจากครอบครัว เน้นการให้ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ และชี้แจงข้อเท็จจริงแก่ครอบครัวในพื้นที่ โดยอธิบายว่าการตรวจพบสารเสพติดในร่างกายมิได้มีผลทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคลที่ตรวจพบ แต่เป็นเพียงมาตรการคัดกรองและช่วยเหลือเพื่อการฟื้นฟู ซึ่งจะช่วยลดความกังวลและเพิ่มโอกาสในการได้รับความร่วมมือจากประชาชน

3.3 การจัดสรรและสนับสนุนทรัพยากร การเสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อจัดตั้งชุดปฏิบัติการในลักษณะ “ชุดเฉพาะกิจแบบหมุนเวียน” รวมถึงการรับสมัครราษฎรอาสาสมัครในชุมชนเพื่อเสริมบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ และเพิ่มศักยภาพในการติดตาม เฝ้าระวัง และปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างทั่วถึง

3.4 การบริหารจัดการภารกิจให้เกิดความต่อเนื่อง กำหนดให้ภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นลำดับความสำคัญอันดับแรก และในกรณีที่มีการกิจซ้อนทับ ใช้วิธีการแบ่งชุดหรือแบ่งบุคลากรเพื่อดำเนินงานพร้อมกันในแต่ละด้าน จะช่วยให้การขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติดมีความต่อเนื่องและไม่สะดุดหยุดลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารประกอบการบรรยาย โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คู่มือปฏิบัติงาน กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กรมการปกครอง หนังสือสั่งการ กรมการปกครองและจังหวัดปทุมธานี พบว่า อำนาจและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมนั้น มีดังนี้

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ปกครองดูแลราษฎรในตำบลหมู่บ้าน และเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในพื้นที่ตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้าย การรายงานเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในตำบลหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นคุณหรือโทษแก่ชุมชน ประชาชน หรือประเทศชาติให้ทางราชการทราบ ดังนั้น การดำเนินการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้สถานการณ์ต่างๆ เกิดการลุกลามใหญ่โตขึ้นจึงเป็นภารกิจหลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

2. ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 มาตรา 27 คือ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้านแจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

3. กำนันมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 มาตรา 37 ความว่า ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใดๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยไต่คดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาแว่สุ่มในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การโดยเต็มกำลัง

4. แนวทางปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

4.1 การรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะประธานกรรมการหมู่บ้าน จะต้องจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อปรึกษาหารือการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดทำผังหมู่บ้าน เพื่อสะดวกต่อการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยบริเวณจุดต่างๆ เช่น จุดล่อแหลมต่อการโจรกรรมหรือการก่อการร้าย จุดพื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติจุดที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบบริเวณชายแดน เป็นต้น การจัดชุดเวรยามรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ประจำจุดต่างๆ ที่กำหนดรวมทั้งจัดชุดลาดตระเวนในหมู่บ้านตลอด 24 ชั่วโมง การจัดตั้งคุ้มต่างๆโดยให้มีคณะกรรมการของคุ้มเพื่อดูแลรักษา

ความปลอดภัยภายในคุ้ม การจัดทำสิ่งป้องกันมิให้บุคคลภายนอกเข้ามาในหมู่บ้านได้โดยไม่ได้รับอนุญาต เช่น การจัดทำรั้วรอบหมู่บ้าน การจัดทำป้อมยามประจำหมู่บ้าน การกำหนดระยะเวลา การเข้า/ออกหมู่บ้าน การบันทึกเหตุการณ์ที่บุคคลเข้า/ออกหมู่บ้าน เป็นต้น การแจ้งเตือนต่างๆ เพื่อให้ราษฎรในหมู่บ้านทราบ กรณีมีเหตุร้ายหรือภัยพิบัติ การดำเนินการกรณีที่มีเหตุร้ายหรือภัยพิบัติ เช่น การจับกุมผู้ก่อเหตุร้าย การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

4.2 ผู้ใหญ่บ้านจะต้องชี้แจงถึงความจำเป็นในการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน ให้ราษฎรในหมู่บ้านทราบและเข้าใจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือของราษฎรในการดำเนินการรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน

4.3 กรณีที่เหตุร้ายหรือภัยพิบัติที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและเกินความสามารถของราษฎรในหมู่บ้านให้ผู้ใหญ่บ้านขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านข้างเคียง หรือรายงานกำนัน และนายอำเภอตามลำดับเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

4.4 ดำเนินการตามมาตรการรักษาความปลอดภัยที่กำหนด ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4.5 กรณีมีการตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ ให้มีคำสั่งชัดเจนว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ใดเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติ

นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้บังคับหมวดชุดรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน(ชรบ.) สามารถทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านร่วมกับราษฎร (ที่ผ่านการฝึกอบรมชรบ.) ทหาร ตำรวจ และสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) ได้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือเจ้าพนักงานของหน่วยกำลังคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน พ.ศ.2551 โดยให้ปฏิบัติหน้าที่ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และตามคำสั่งหรือแผนยุทธการที่ได้รับอนุมัติจากจังหวัด/อำเภอ แล้วแต่กรณี

บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยให้ความสำคัญปัญหายาเสพติด โดยได้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอ (ศป.ปส.อ.) ขึ้นในทุกอำเภอทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานแผนงาน นโยบาย และมาตรการในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ และมีกำนันทุกตำบลทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำศูนย์ ในลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ดังกล่าว จะรับนโยบายจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงมหาดไทย (ศอ.ปส.มท.) ผ่านมาทางศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรมการปกครอง (ศอ.ปส.ปค.) และ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับจังหวัด ก่อนจะถ่ายทอดนโยบายสู่ระดับอำเภอและตำบลตามลำดับ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอสามโคก ดำเนินการตามขอบเขตและบทบาทหน้าที่ที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) รวมถึงคำสั่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและเร่งรัดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยมีภารกิจหลักที่ ในการจัดทำแผนและการดำเนินงานในพื้นที่ศูนย์ฯ ทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติและสนับสนุนการดำเนินงานในระดับตำบลและหมู่บ้าน เช่น การจัดเวทีประชาคม การให้ความรู้แก่ประชาชน การตั้งด่าน

ตรวจชุมชนเพื่อควบคุมพื้นที่ และการรณรงค์ผ่านสื่อสารมวลชนหรือกิจกรรมชุมชนต่างๆ เพื่อลดการเสพติด การค้ายาเสพติด การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายหน่วยงานมีบทบาทในการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานความมั่นคง เช่น สถานีตำรวจภูธร และฝ่ายปกครอง เพื่อร่วมพลังบูรณาการการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ มาตรการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาผู้ติดยา การติดตาม ประเมิน และรายงานผลมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งต่อไปยังหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การรายงานจำนวนผู้เข้ารับการบำบัด การติดตามกลุ่มเสี่ยง และการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับผู้ค้ายาให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการทางกฎหมายอย่างรวดเร็วและแม่นยำ พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (อ้างถึงใน บุญเกียรติ การเวกพันธ์, 2567, หน้า 5) ได้อธิบายความสำคัญของนโยบายสาธารณะ ไว้ว่า ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศของรัฐบาล นโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ สนองตอบต่อความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน จัดสรรค่านิยมทางสังคม ความเป็นธรรมในสังคม ประเทศชาติ สร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่ประชาชน การกระจายความเจริญและการพัฒนาไปสู่ชนบท การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ความมั่นคงของประเทศ รักษาผลประโยชน์ระหว่างประเทศ ส่งเสริมการลงทุนและการจ้างงานในประเทศ การคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชน การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมโดยรวม และการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพมั่นคง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรีหญิง จิตราภรณ์ ศรีลาฤทธิ์(2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษา เรื่อง “การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติ : การแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปปฏิบัติ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกำหนดและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และความรับผิดชอบภายใต้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนการอำนวยความสะดวกของสังคม การส่งเสริมและพัฒนากิจการปกครอง การพัฒนาการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองท้องถิ่น การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและพัฒนา ชุมชน การทะเบียนราษฎรความมั่นคงภายใน กิจการสาธารณภัย และการพัฒนาเมืองและราชการอื่น ตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย และขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ตามบทบัญญัติกฎหมายอื่นๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นทีมาศ สุขทวี (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดวางบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่สังคมเมือง: กรณีศึกษา ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี” พบว่า บทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ต่อองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่สังคมเมือง บทบาทที่เป็นทางการ คือ เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ทำงานฝ่ายปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยเพื่อให้ราษฎรเกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นนายทะเบียน และเป็นผู้ปฏิบัติตามข้อสั่งการของราชการ

ปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

จากการนำนโยบายแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดมาปฏิบัติอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านความร่วมมือจากประชาชน ประชาชนบางส่วนยังขาดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินนโยบาย ส่งผลให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อมาตรการตรวจสอบสารเสพติด โดยเฉพาะเมื่อผู้ถูกสงสัยเป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิด ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านหรือปฏิเสธการให้ความร่วมมือ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานในระดับพื้นที่ปัญหาด้านข้อจำกัดทางกฎหมายและสิทธิมนุษยชน การตรวจสอบสารเสพติดไม่สามารถดำเนินการได้หากผู้ถูกตรวจไม่ยินยอม หรือในกรณีของเยาวชนซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองก่อนดำเนินการ ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงและจำกัดศักยภาพในการป้องกันปัญหาอย่างทันท่วงที ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล อุปกรณ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่และจำนวนกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เครื่องมือสื่อสาร เสื้อเกราะ และอุปกรณ์ป้องกันตัว เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการติดตาม เฝ้าระวัง และสร้างความปลอดภัยแก่เจ้าหน้าที่ ปัญหาการกีดขวางของผู้นำชุมชน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ต้องรับผิดชอบภารกิจจากหลายหน่วยงาน ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาและทรัพยากรในการลงพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กระบวนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานขาดความสม่ำเสมอ พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (อ้างถึงใน บุญเกียรติ การเวกพันธุ์, 2568, หน้า 15) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Factors Influencing policy Implementation) ทำให้ทราบว่าในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น ความสำเร็จ (Success) หรือความล้มเหลว (failure) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ทั้งนี้ เพราะความสำเร็จของแผนงาน (programs) และโครงการ (projects) มีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้นำขององค์กรความสำเร็จที่เกิดในอดีต และความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ความล้มเหลวของแผนงานโครงการ ส่งผลมาจากความเฉื่อยชาของผู้นำ ขาดความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนแผนงานและโครงการ การขาดความพยายามที่มากพอ ขาดการสนับสนุนจากผู้นำ การขาดงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงาน และการขาดผู้นำที่มุ่งมั่นในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ และพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีร้อยตรีหญิง จิตราภรณ์ ศรีลาฤทธิ์ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษา เรื่อง “การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติ : การแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปปฏิบัติ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติดกระทรวงมหาดไทย เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ กระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในการนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติ คือ ปัญหาด้านสมรรถนะยังขาดทรัพยากรอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้งบประมาณ และขาดเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติด รวมถึงขาดสถานที่ที่เหมาะสม จึงทำให้การจัดกิจกรรม และการดำเนินการต่างๆ ทำเท่าที่ทำได้ และปัญหาด้านความร่วมมือ เนื่องจากบางส่วนมองว่างานด้านยาเสพติดมีความอันตรายทำให้ไม่กล้าให้ข้อมูล และเห็นว่าไม่มีผลได้ผลเสียโดยตรงในการปฏิบัติ จึงไม่มีแรงผลักดันให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา อาจสาภิกรณ์ (2559) ได้ทำการศึกษาการนำนโยบายป้องกันและแก้ไข

ปัญหาหาเสพติดไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งนี้ การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขหาเสพติดไปปฏิบัติ และปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดไปปฏิบัติ ได้แก่ การงบประมาณ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง 1) ปัญหาด้านสมรรถนะ 2) ปัญหาด้านการควบคุม 3) ปัญหาทางด้านความร่วมมือและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 4) ปัญหาทางด้านอำนาจและความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง 5) ปัญหาทางด้านความสนับสนุนและความผูกพันขององค์กรมีผลต่อการในการนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดไปปฏิบัติ

แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายแก้ไขและป้องกันปัญหาหาเสพติดไปปฏิบัติ คือ การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสร้างความตระหนักแก่ประชาชนผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เช่น การใช้ระบบเสียงตามสาย การสื่อสารผ่านกลุ่มสังคมออนไลน์ของชุมชนหรือหมู่บ้าน (เช่น กลุ่มไลน์) และการจัดประชุมหมู่บ้านเป็นระยะ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการอธิบายวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประโยชน์ของนโยบาย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความสมัครใจและความร่วมมือจากครอบครัว ควรเน้นการให้ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ และชี้แจงข้อเท็จจริงแก่ครอบครัวในพื้นที่ โดยอธิบายว่าการตรวจพบสารเสพติดในร่างกายมิได้มีผลทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคลที่ตรวจพบ แต่เป็นเพียงมาตรการคัดกรองและช่วยเหลือเพื่อการฟื้นฟู ซึ่งจะช่วยลดความกังวลและเพิ่มโอกาสในการได้รับความร่วมมือจากประชาชน การจัดสรรและสนับสนุนทรัพยากร ควรมีการเสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อจัดตั้งชุดปฏิบัติการในลักษณะ "ชุดเฉพาะกิจแบบหมุนเวียน" รวมถึงการรับสมัครราษฎรอาสาสมัครในชุมชนเพื่อเสริมกำลังบุคลากร และเพิ่มศักยภาพในการติดตาม เฝ้าระวัง และปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างทั่วถึง การบริหารจัดการภารกิจให้เกิดความต่อเนื่อง ควรกำหนดให้ภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติดเป็นลำดับความสำคัญอันดับแรก และในกรณีที่มีการกิจซ้อนทับ ควรใช้วิธีการแบ่งชุดหรือแบ่งบุคลากรเพื่อดำเนินงานพร้อมกันในแต่ละด้าน อันจะช่วยให้การขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติดมีความต่อเนื่องและไม่สะดุดหยุดลง พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ Charles O. Jones (อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงส์, 2567, หน้า 9) "การนำไปปฏิบัติ" (implementation) หมายถึง "doing it or getting the job done" ซึ่งอาจขยายความได้ว่า คือ "การนำภารกิจที่ได้ตัดสินใจไปแล้วว่าจะทำ (เช่น นโยบาย แผน โครงการ กิจกรรม) ไปดำเนินการให้เป็น "ผล" หรืออาจจะอธิบายให้ชัดเจนมากขึ้นว่า "การนำไปปฏิบัติ" คือ ชุดของกิจกรรมต่างๆที่มุ่งจะนำโครงการหนึ่งไปสู่การปฏิบัติ (1) การจัดองค์การ : คือ การจัดตั้งองค์การขึ้นใหม่ หรือการปรับแต่งองค์การที่มีอยู่เดิมและวิธีการต่างๆ สำหรับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ(2) การตีความ : คือ การตีความภาษาของโครงการ ให้ออกมาเป็นแผนงานและคำสั่งต่างๆที่มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้และเป็นที่ยอมรับ และ (3) การประยุกต์ใช้ : คือ การจัดเตรียมบริการต่างๆที่จำเป็น การเงิน วัสดุอุปกรณ์/เครื่องจะต้องใช้ในโครงการให้พร้อมเสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ดังนี้

1. ควรมีการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บุคลากรฝ่ายปกครอง ให้สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เนื่องจากกฎหมายมีการปรับแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่
2. ควรมีการสร้างระบบฐานข้อมูลยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน ตำบล ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ในการเข้าถึงข้อมูล และสามารถบรรลุภารกิจตามที่ตั้งไว้
3. ควรจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ลดภารกิจที่แทรกซ้อน ไม่มีความจำเป็น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดประสิทธิภาพสูงที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายปทุมธานีโมเดล อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ตั้งแต่ระดับผู้บริหารลงมาถึงผู้นำนโยบายมาปฏิบัติ เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว
2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายยาเสพติด เพื่อให้เข้าใจทัศนคติ พฤติกรรม และความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2557). ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหารการปกครองท้องที่

คู่มือปฏิบัติงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาธิตการศึกษาดินแดน.

ที่ทำการปกครองอำเภอสามโคก, คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ. (2566).

แผนพัฒนาอำเภอสามโคก (พ.ศ. 2566 - 2570).ปทุมธานี: ที่ทำการปกครองอำเภอสามโคก.

นทีมาศ สุขทวี. (2566). การจัดวางบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเขตพื้นที่สังคมเมือง: กรณีศึกษา ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเกียรติ การเวกพันธ์. (2567). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

บุญเกียรติ การเวกพันธ์ (2568).เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

เฉลิมพล ศรีหงษ์ (2568).เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการ
ประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

ว่าที่ร้อยตรีหญิง จิตราภรณ์ ศรีลาฤทธิ์. (2561).การนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ
กระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติ. วิทยรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง),
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาสนา อาจสาลีกรณ์. (2559). การนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดไปปฏิบัติขององค์กร
บริหารส่วนตำบล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร